

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiae Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs III. An Verbum diuinum procedat ex cognitione essentiæ,
personarum & creaturarum, an ex cognitione solius essentiæ. artic. 3.
disput. vnica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

vt Verbum & Filius est. Ratione huius secundi respectus habet Verbum diuinum; quod dicitur, id est, proferatur, producat, ac generetur à Patre, sitque Verbum Patris tamquam dicentis & proferentis: huiusmodique respectus est proprietas personalis Verbi ac Filij: ratione verò primi respectus habent omnia, quae à Patre intelliguntur, vt Verbo diuino, in ea significatione, dicantur, qua id quod Verbo significatur, verbo dici consuevit, ac proinde ratione eiusdem respectus habet Verbum diuinum, vt sit verbum illorum omnium tamquam eorum, quae ipso dicuntur, & significatur: nec tamen respectus ille est proprietas personalis Verbi diuini.

Ad argumentum in forma dicendum est, dicere, propriè loquendo, esse formare verbum, mediante quo dicitur quicquid verbo significatur ac intelligitur, & hoc conuenit soli Patri. At verò Anselmum lapsisse dicere latè & improprie, prout dicere est idem quod intelligere, vt D. Thomas hoc loco. Scotus in 1. dist. 32. quaest. 2. & alij asserunt: quia enim intellectioe diuina cernitur ille idem respectus à quo Verbum personale habet, vt res in eo representata dicantur, intellectioe diuinae tribuit, vt sit id, quo dicuntur res in ea representata.

ARTICVLVS III.

An Verbum diuinum procedat ex cognitione essentiae personarum, & creaturarum, an ex cognitione solius essentiae.

DISPUTATIO VNICA.

Y. A. S. T. I. O. simul excitatur circa responsionem ad 3. articuli 1. In ea verò non quarimus, an Verbum diuinum representet essentiam, personas, & creaturas, ac proinde, an ad haec omnia habeat habitudinem rationis. Cum enim Verbum diuinum includat intelligere essentiale, manifestum est ratione illius representare, ac ad viuum exprimere quicquid per intelligere essentiale à Deo cognoscitur, videlicet, essentiam, personas, & creaturas omnes, non solum quoad illud quod scientia naturali, sed etiam quoad id, quod scientia libera Deus de illis cognoscit. Verumtamen cum pater aeternus intelligendo dicat Verbum, & tam dicere quam Verbum supponant intelligere essentiale, vt quaest. 27. art. 3. disp. 4. & alias saepe ostendimus, quod in quaestione vocamus est, an supponant intelligere essentiam tantum, an etiam intelligere essentiam, personas, & creaturas, ita videlicet, vt nostro intelligendi more prius sit Patrem intelligere non solum essentiam, sed etiam personas & creaturas, quam dicat Verbum: ac proinde quam sit Verbum, an potius, prius sit Verbum, quam cognitio personarum & creaturarum, quasi Verbum solum oriatur per notitiam, qua Pater, precise cognoscit, essentiam, tamquam per aliquid quod dicere & Verbum praesupponant: non verò ex notitia etiam personarum & creaturarum, sed posterius Verbum terminatur ad personas & creaturas, & atque representet, quod quod posterius intellectio ipsa essentialis, quam includit, sortitur rationem cognitionis personarum & creaturarum.

Scotus, vt colligitur ex 2. dist. 1. quaest. 1. artic. 2. ex quodlib. 4. quaest. 14. artic. 2. atque aliis ex locis, existimat Verbum procedere ex notitia solius essentiae diuinae. Progreitque suaderi hanc sententiam. Primò, quoniam sicut Pater intelligendo producit Filium, sic etiam Pater & Filius amando spirant Spiritum

Molina in D. Thom.

sanctum: sed Spiritus sanctus non procedit ex amore essentiae & creaturarum: ergo filius non procedit ex notitia essentiae & creaturarum. Maior & confuentia patent: minor verò probatur, quia Deus libere amat creaturas: ita Spiritus sanctus procedit naturaliter: ergo non proficiscitur ex amore creaturarum.

Secundò, prius nostro intelligendi more cognoscit Deus suam essentiam tamquam obiectum primarium, quam in ea cognoscat creaturas, quae pertinent ad obiectum secundarium: sed in illo priori, & per eam notitiam, tamquam omnium perfectissimam, Pater generat Verbum, quod pertinet etiam ad obiectum primarium diuinae cognitionis: ergo Verbum procedit à Patre per notitiam solius essentiae, non verò creaturarum.

Tertiò, Verbi diuini, ad id de quo gignitur, est relatio realis: sed Verbi diuini ad creaturas non est talis relatio: ergo non gignitur ex notitia creaturarum.

Quartò, notitia diuina creaturarum dicit supra notitiam diuinae essentiae respectum rationis ad creaturas cognitae: si ergo Verbum procederet de notitia creaturarum, sequeretur aliquem respectum rationis Dei ad creaturas antecessisse Verbum aeternum, quod est absurdum.

Quintò, si Verbum procederet ex notitia essentiae, personarum, & creaturarum: cum ipsummet Verbum sit vna è tribus personis, procederet ex seipso, quod est absurdum, Verbum namque, non à se, sed à Patre procedit.

Sextò, prius est essentiam concurrere cum Patre in ratione speciei intelligibilis, quam Patrem intelligendo producere Verbum. Quo posito tamquam notissimo, argumentor in hunc modum. Aut in illo priori essentia habet rationem Verbi: aut non. Si des primum: ergo Verbum iam tunc est: ac proinde est antequam producat, quod contradictionem implicat. Sequeretur praeterea, Verbum concurrere ad productionem sui ipsius, quod non minus contradictionem implicat. Si verò des secundum: ergo intellectio & notitia, quae tunc producitur, non est notitia Verbi, sed solius essentiae: quippe cum notitia esse nequeat tunc nisi eius, quod tunc sit in essentia, quae concurrat in ratione speciei intelligibilis: Verbum igitur non procedit ex notitia, qua Pater Verbum ipsum cognoscit, sed ex notitia ad solam essentiam terminata.

Contraria sententia est D. Thomae hoc loco & art. 1. ad tertium, D. Bonauenturae in 1. d. 17. art. 2. q. 2. Richardi ibidem art. 2. q. 3. Aegidij q. 4. Gabrielis q. 3. Caietani hoc loco, & complurium aliorum. Eandem innuit Alexander Aletensis 1. p. q. 62. art. 4. Eadem videtur Augustini, & Anselmi locis disputatione praecedente in responsione ad secundum citatis. Continetur verò hac conclusione, Verbum procedit de notitia Patris, qua cognoscit suam essentiam, omnes tres personas, & creaturas omnes scientia naturali: non autem scientia libera.

Prior pars probatur, quoniam Verbum procedit ex notitia, qua Pater comprehendit suam essentiam: tum quia in Deo, nulla alia esse potest: tum etiam quia alioqui non esset perfecta: quippe cum sola comprehensua, cognitio perfecta: quippe cum essentiae sit: sed ad comprehensionem, essentiae requiritur cognitio personarum, quae in eius secunditate virtute continetur: requiritur etiam cognitio naturalis creaturarum omnium, quae in ea sunt eminenter, quaeque in ea cognoscuntur tamquam in obiecto primario, vt ex dictis q. 12. est manifestum: ergo Verbum procedit de notitia Patris, qua cognoscit, non solum suam essentiam, sed etiam tres personas

Pp

Scotus quaerit

Scoti opinio existimat

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Sexto.

D. Thomae & aliorum sententia contra

personas, & creaturas omnes scientia naturali. Ita scilicet; vt dicere paternum supponat ex natura rei cognitionem horum omnium obiectorum, eaque cognitio, nostro intelligendi more cum fundamento in re, antecedit Verbum ipsum.

Ferrariensis opinio resistitur.

Reicienda est ergo sententia Ferrariensis 4. contra gentes canon. 13. asserentis, prius, nostro intelligendi modo, cognitionem diuinam terminari ad productionem Verbi diuini, quam per eam cognoscantur, non solum personæ & creaturæ, sed etiam diuina essentia: motus eo fundamento, quod nulla sit ratio constituendi Verbum, nisi vt in eo, tamquam in obiecto cognito, cognoscantur res intelligendæ: & ideo prius per quamcûmq; cognitionem producat Verbum, in quo obiecta cognoscantur, quam cognitio, tamquam ad res cognitæ, terminetur ad obiecta. Fundamentum hoc impugnauimus q. 27. art. 1. disp. 8. estque omnino improbabile, ne ridiculum dicam, asserere in Deo propterea Verbum constitui, vt in eo tamquam in re cognita cognoscantur vterius obiecta cognitionis diuinæ: cum Filius & Spiritus sanctus cognoscant eadem cognitione, & non producant Verbum.

Obiectio.

Obiicit tamen, ad comprehensionem diuinæ essentia necessaria est etiam notitia libera de rebus creatis: ergo si quia Verbum procedit de notitia comprehensionis diuinæ essentia, procedit de notitia, qua naturaliter creaturas cognoscit, etiam procedit de notitia, qua liberè eadem cognoscit.

Solutio.
Scientia libera cur necessaria non sit ad comprehensionem diuinæ essentia.

Negandum est tamen antecedens: etenim si Deus ex æternitate statuisset nihil omnino creare, sanè nihil eorum sciuisset futurum, quæ re ipsa scientia libera futura esse cognouit: & tamen comprehenderet suam essentiam: quare scientia libera de rebus creatis necessaria non est ad diuinæ essentia comprehensionem. Cuius rei hæc est ratio, quoniam ea omnia, quæ Deus scit, scireque potuit scientia libera, scit scientia naturali: non quidem quod futura sint, aut non sint absolute, sed ex hypothesi, si ipse hunc vel illum ordinem rerum libera sua voluntate condere velit, vt quæst. 14. art. 13. copiose explicauimus: quare cum, inspecta sua essentia per scientiam naturalem, etiam in esse futuro iuxta illum modum, cognoscat ea omnia, quæ in ipso sunt eminenter, quæque in facultate suæ liberæ voluntatis continentur: sit, vt scientia naturali se suamque voluntatem plenissimè comprehendat, esto nondum in esse absoluto videtur, quid futurum sit per liberam determinationem suæ voluntatis: quemadmodum enim, quod Deus modò per scientiam liberam non sciat futurum id, quod non fore statuit, quodque futurum sciuisset, si constituisset vt foret, non tollit quo minus se & suam voluntatem comprehendat, idque quia scientia naturali scit, qualiter illud foret futurum, si ipse hoc vel illud sua voluntate constituere velleret: ita, quod ante determinationem liberam suæ voluntatis non sciat secundum esse absolutum, quæ pertinent ad scientiam liberam, id non tollit, quominus se, suamque voluntatem comprehendat: quandoquidem scientia naturali scit, qualiter ea omnia suæ subiaceant liberæ voluntati, modòque omnes quos ex determinatione suæ voluntatis possunt habere, habebuntque re ipsa, aut non habebunt, ex hypothesi, quod ipse hoc, vel illud liberè velt, quod est se plenissimè comprehendere.

Posterior pars conclusionis probatur. Primum, quoniam naturalia in Deo, nostro intelligendi more, antecedunt ea quæ libera sunt: sed generatio Verbi, Verbumque ipsum in Deo sunt naturalia: ergo actum liberum voluntatis diuinæ, qui terminatur

ad creaturas, antecedunt, atque ad eam etiam scientiam liberam, quam Deus habet de creaturis, quippe quæ consequitur eiusmodi actum, per quem in diuina essentia tamquam in obiecto primario cognoscit Deus ea, quæ de creaturis liberè cognoscit, vt quæst. 14. art. 13. explicatum est. Secundò, prius, nostro intelligendi more cum fundamento in re, est in Deo actus liber suæ voluntatis circa creaturas, quam sit in eo scientia libera, quæ hunc actum consequitur: sed non prius est in Deo actus liber suæ voluntatis circa creaturas, quam sit actus naturalis, quo seipsum diligit, imò posterior: ergo prius est in Deo actus naturalis, quo seipsum diligit, quam sit in eo scientia libera. Tunc ultra. Prius nostro intelligendi more cum fundamento in re procedit Verbum de notitia Patris, quam sit amor in Deo: ergo Filius procedit solum de notitia Patris naturali, non verò de notitia libera. Consequentia est manifesta: quoniam notitia libera est posterior amore, vt ostensum est. Antecedens verò probatur, quoniam, vt sæpe in superioribus inculcatum est, ea ratione est ordo originis inter Filium & Spiritum sanctum, Filiusque vnà cum Patre est principium Spiritus sancti, & non è contrario, quia Filius procedit per intellectum, & Spiritus sanctus per voluntatem: notitia autè intellectus nostro intelligendi more cum fundamento in re, etiam in Deo, antecedit actum voluntatis, eò quod nihil sit volitum, quin præcognitum: quare quia notitia naturalis, qua essentia diuina seipsam intelligit, prior est quam actus naturalis amoris, quo seipsum diligit, inde est quod Filius procedens per intellectum de notitia illa Patris, non solum nostro intelligendi more cum fundamento in re antecedit processionem Spiritus sancti, quæ est per actum amoris, sed etiam in illo priori accipiat à Patre vim spirandi Spiritum sanctum per amorem essentialem, quò se mutuo diligunt. Quò fit, vt prius nostro intelligendi more cum fundamento in re, procedat Verbum de notitia Patris, quam sit amor in Deo, quod erat probandum.

Aduersus hanc posteriorem partem conclusionis obiicit aliquis: Pater æternus per generationem communicat Filio non solum scientiam naturalem, sed etiam liberam: quippe cum nihil sit in Filio, quod non accipiat à Patre per generationem: ergo scientia libera antecessit generationem Filii, atque ad eam Filius non solum processit de scientia naturali, sed etiam de scientia libera.

Ad hoc argumentum, concessio antecedente, neganda est consequentia: neque enim Pater solum communicat Filio per generationem ea, quæ generationem antecedunt, sed etiam ea, quæ in Filio generationem consequuntur. Prius namque est Filium esse genitum à Patre, quam cum vnà cum Patre spirare Spiritum sanctum: & tamen, quod spirare Spiritum sanctum, habet à Patre per generationem. Item creare, gubernare, exercereque ceteras functiones ad extra, habet Filius à Patre per generationem: & tamen posteriora sunt generatione. Similiter ergo scientiam liberam habet à Patre: & tamen, tam in Patre, quam in ipso Filio, est posterior generatione. Cum enim Filius essentiam, intellectum, & voluntatem habeat à Patre per generationem, quicquid ratione essentia, intellectus, & voluntatis illi conuenit, sive id nostro intelligendi more antecedit in Deo generationem, siue non, id habet totum à Patre, quatenus per generationem, essentiam, intellectum, ac voluntatem ab eo accipit. Haud secus dicendum est, Spiritum sanctum habere à Patre & Filio per spirationem quæcumque habet, siue ex natura rei antecedat in Deo spirationem, sive illam sequatur.

Ex hac tenus dictis de Verbo, tam hac quam praecedentibus quaestionibus, facile intelligi potest, in quo sensu Pater aeternus dicatur produxisse omnia per Verbum Filium suum unigenitum, iuxta illud Ioan. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil; & iuxta illud ad Hebraeos. i. Per quem facta est saecula. Cum enim Verbum, vi suae productionis, includat scientiam naturalem Dei Patris, quae comparatione rerum creaturarum rationem habet artis: Patetque per scientiam suam producat res creatas: fit, ut per Filium, ratione scientiae, quam ei Pater peculiariter quadam ratione vi suae productionis communicat, & secundum quam Filius rationem habet artis comparatione creaturarum, eas producat: non vero ratione proprietatis personalis Filij. Filius vero & Spiritus sanctus per eandem scientiam ac artem, ipsimet communicatam à Patre, producant etiam unà cum Patre res creatas: opera namque omnipotentissimae Trinitatis ad extra sunt indiuisa, idemque est principium operandi ad extra omnibus tribus personis diuinis commune.

Ad primum igitur argumentum in oppositum, concessa maiori & minori, neganda est consequentia, si in ea fermo sit de amore libero, quo Deus conferre esse rebus creatis voluit, de quo probatio, quae subiungitur, videtur loqui. Ratio est, quia Pater producit Filium per notitiam comprehensiuam suae essentiae, quae esse nequit, nisi sit simul cognitio naturalis omnium creaturarum, quae in essentia continentur eminenter. At verò amor liber creaturarum non est necessarius coniunctus cum amore naturali, quo Pater & Filius diligendo spirant Spiritum sanctum, cum potuerint statuere nulli omnino creaturae conferre esse: quando autem coniunctus est, ut re ipsa ex aeternitate fuit coniunctus liberè Deo constitutentem creare creaturas, prius nostro intelligendi more Pater & Filius se mutuo, essentiamve suam diligendo, spirauerunt Spiritum sanctum, quam amor illi coniungeretur amor liber creaturarum: eò quod naturalia in Deo nostro intelligendi more antecedant eas, quae in Deo libera sunt.

Ad secundum neganda est maior. Cum enim Deus non aliter cognoscat suam essentiam, quam illam comprehendendo, ad quod necessaria est cognitio creaturarum, quae in ea eminenter continentur, non prius cognoscat essentiam, quae ex eo dicitur obiectum primum, quod in ea tamquam in obiecto cognito caetera omnia cognoscat, quam in ea notitia naturali cognoscat omnia, quae pertinent ad obiectum secundarium.

Atque hinc diluatur etiam hanc aliam obiectionem. Si per impossibile Pater in essentia non intueretur creaturas, Verbum diuinum procederet ex notitia solius essentiae, & non etiam creaturarum: ergo non procederit de notitia etiam creaturarum. Concesso namque antecedente, neganda est consequentia. Sicut enim re ipsa contradictionem implicat esse in Patre notitiam essentiae, quin simul in essentia, illa eadem notitia, naturaliter cognoscat creaturas omnes possibiles, eò quod in Patre non alia notitia esse possit, quam comprehensiuam essentiae, quae eo ipso necessario est creaturarum omnium in essentia: ita etiam contradictionem implicat, Verbum diuinum procedere à Patre, & non de notitia naturali creaturarum.

Ad tertium dicendum est, maiorem solum esse veram de eo, à quo Verbum gignitur, tamquam ab eo, quod gignit ut quod, qualis est Pater: non verò de eo, à quo gignitur tamquam à principio quo. Verbi namque ad essentiam, aut intellectum Patris, quae

Molina in D. Thom.

sunt principia quibus Pater Verbum gignit, non est relatio realis: & multo minus ad notitiam, per quam gignitur: multoque adhuc minus ad res creatas cognitatas tamquam obiectum secundarium eius notitiae. Etenim licet eatenus concedendum sit, Verbum gigni de notitia, qua Pater creaturas, personaeque diuinas cognoscat, qua tenet dicere Patris, quo producit Verbum, notitiam illam praesupponit, & quodammodo includit: concedendum tamen non est produci de obiectis cognitatis per eam notitiam; atque adeò concedendum non est, produci de creaturis, aut personis cognitatis per eam notitiam.

Ad quartum, concessa antecedente, concedenda est quoque consequentia. Neque est aliquod absurdum, respectum rationis ad creaturas, fundatum in operatione immanente, ac naturali Deo, nostro intelligendi more antecedere productionem Verbi diuini, Verbumque ipsum productum.

Ad quintum neganda est conclusio: neque enim haec consequentia valet: Verbum procedit de notitia, qua Pater Verbum ipsum & Spiritum sanctum cognoscat: ergo Verbum procedit de se ipso, aut de Spiritu sancto, ut in responsione ad tertium explicauimus. Maxime quia sicut creaturae non concurrerunt ad notitiam, qua Pater aeternus eas in sua essentia cognoscat: ita neque Verbum & Spiritus sanctus concurrunt ad notitiam: qua Pater utramque personam cognoscat, sed sola essentia diuina ad eam in ratione speciei intelligibilis concurrat, ut responsio ad sextum argumentum explicabit.

Ad sextum igitur argumentum, data positione illa, dandum quoque est secundum eorum, quae petit argumentum, nempe nondum in illo priori intelligi essentiam habere adiunctam rationem Verbi, esse tamen suapte natura foecundam, ut producat Verbum concurrente ipsa cum intellectu Patris in ratione speciei intelligibilis. Quando autem inde inferatur: ergo intellectio & notitia, quae tunc producit, non est notitia Verbi, neganda est consequentia. Sicut enim notitia, quae tunc producit, est notitia essentiae & creaturarum: eò quod, ut per eam cognoscantur creaturae, satis sit, quod virtute & eminenter contineantur in essentia, quae per eam notitiam comprehenditur, esto nec sint formaliter in essentia cognita, nec in essentia concurrente in ratione speciei intelligibilis ad eam notitiam: ita notitia, quae tunc producit, est essentiae & relationum, eò quod relationes virtute, & tamquam in radice, ac primo fundamento, continentur in essentia, neque fieri vlla ratione possit, ut comprehendatur essentia, quin foecunditas, quae in ea est ad relationes & personas, atque adeò, quin relationes ac personae ipsae in ea cognoscantur. Quare, ut producat notitia, quae simul sit essentiae, personarum in essentia, & creaturarum omnium iudem in essentia, satis est, si sola essentia diuina concurrat in ratione speciei intelligibilis ad eam notitiam productionem. Res haec fusius explicata est quaest. 12. art. 8. disput. 4.

Quod si petas, utrum notitia illa, quam Pater tunc habet de Filio & Spiritu sancto, dicenda sit abstractiua, simpliciterve intelligentia, an verò intuitiua, seu visionis? Dicendum est esse visionis: quoniam satis est simul duratione esse rei praesentis, ut praesens est, ut dicatur notitia visionis. Licet ergo notitia illa non habeat, quod sit visionis ex eo capite, quod nostro intelligendi more cum fundamento in re, nõdum Verbum in illo priori intelligatur existere in essentia: habet tamen id ex eo capite, quod simul duratione existit: atque id satis est ut simpliciter notitia illa dicatur visionis Verbi, nõ verò simpliciter intelligentiae.

Quo sensu pater dicatur omnia per verbum produxisse.

Ad primum responsio.

Ad secundum.

Quaedam alia obiectione diluatur.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Ad sextum. Verbum generatur sola essentia concurrente in ratione speciei intelligibilis ad notitiam omnium personarum.

Verbum generatur de notitia intuitiua trium personarum.